

Методологічні та методичні засади формування ринку сільськогосподарської продукції

Реалізація потенційних можливостей аграрного сектору України, який є стратегічно важливим для розвитку національної економіки, значною мірою визначається ступенем розвитку і функціонування ринку сільськогосподарської продукції. Загалом, ринок сприймається науковцями як засіб досягнення мети, хоча реально, за умов ефективного функціонування, він є потужним каталізатором економічного та соціального розвитку суспільства, способом прискорення відтворювальних процесів, подолання кризових явищ в економіці, забезпечення продовольчої безпеки, формування потужного експортного потенціалу й досягнення сталого економічного зростання країни.

Проте на сучасному етапі він характеризується нерозвиненістю ринкової інфраструктури та каналів реалізації, недостатньою прозорістю торгових операцій, слабкою організацією заготівель і збуту продукції, нестачею служб, які б вивчали кон'юнктуру ринку й надавали необхідну інформацію товаровиробникам. Ці та інші недоліки в організації забезпечення високоякісних обмінних процесів між виробниками й споживачами продукції сільського господарства згубно впливають на формування стабільного фінансового стану аграрних підприємств і спричиняють неспроможність та несвоєчасність їх адекватної реакції на виклики тенденцій розвитку економіки світової аграрної сфери. Поліпшення формування і функціонування ринку сільськогосподарської продукції є можливим за умов удосконалення нормативно-правового регулювання та науково-теоретичного й практичного обґрунтування його процесів.

У контексті зазначених проблем заслуговує на увагу монографія Н.Ф. Павленчик „Ринок сільськогосподарської продукції: методологічні та методичні основи форму-

вання і функціонування”¹, в якій автор, використовуючи різні методичні підходи, дала власну комплексну оцінку економічним явищам та процесам і висвітлила результати багаторічних досліджень теоретико-методологічних та прикладних аспектів становлення й еволюції ринку сільськогосподарської продукції та зробила ґрунтовні висновки і пропозиції.

Рецензована монографія добре структуризована, сформована зі вступу, п'яти розділів та висновків. Розділи наукового дослідження логічно й послідовно пов'язані між собою, зміст читабельний, викладений українською літературною мовою на високому науковому рівні.

Ринок продукції сільського господарства викликає багато суперечливих суджень, спірних підходів і поглядів на предмет його означення. Через свою аморфність в економічній літературі трапляються поняття „аграрний ринок”, „агропромисловий ринок”, „продовольчий ринок”, „ринок сільськогосподарської продукції” та ін. У рецензованій монографії автор пропонує оригінально розглядати ринок сільськогосподарської продукції за новим концептуальним підходом як сукупність сегментів, що означені з позиції відтворювальних процесів. В основу трактування покладені економічні відносини, спрямовані на забезпечення виробництва, логістичний перерозподіл потоків продукції й створення відповідного середовища для одержання синергетичного ефекту. Це дало змогу поглибити зміст понятійно-категоріального апарату ринку сільськогосподарської продукції, конкретизувати сутність його поняття, виявити специфіку та напрями розвитку процесів і явищ у кожно-

---

¹ Павленчик Н.Ф. Ринок сільськогосподарської продукції: методологічні та методичні основи формування і функціонування : моногр. / Н.Ф. Павленчик. – Львів : Ліґа-Прес, 2014. – 392 с.

му із задекларованих сегментів: виробництва, продукту, реалізації та споживача.

Автор сміливо порушує питання й обґрунтовує необхідність виокремлення ринку сільськогосподарської продукції із загалу, що дасть можливість означити його як суб'єкт виробництва і просування продукції лише сільськогосподарських виробників, зумовить розробку нормативно-правової бази саме під його формат, спрямовану на поліпшення економічних відносин у процесі виробництва та вільного руху сільськогосподарської продукції до споживача, зі збереженням її обсягів та якості. Еволюція ринку розглядається у контексті прояву економічних відносин в обмінних операціях відповідно до історичного періоду розвитку суспільства, умовою якого виступає поділ праці, що є вирішальним і первинним у зародженні й розбудові ринку. Конкуренція подається як основоположний атрибут ринку та є результатом появи іншого формату відносин завдяки входженню нових учасників. У зв'язку з цим на переконання автора вибір і розробка ринкових стратегій підприємства в контексті конкурентного середовища набуває актуальності та важливого значення.

Заслужовують на увагу питання, викладені у розділі „Організаційно-функціональний механізм ринку сільськогосподарської продукції”, в якому ґрунтовно досліджуються теоретична сутність відносин, їхній прояв і трансформаційні перетворення в окремих сегментах ринку.

Важливим у монографії є концентрація уваги на економічній природі ринку, яка розглядається з позиції функціональної дії основоутворювальних елементів ринкового механізму в умовах регуляторного прояву множини функцій. Їх за ознаками впливу автор класифікує на три групи та вважає, що окремі функції виступають базовою конструкцією, навколо яких і для яких формуються другорядні. На її переконання кожна головна функція через певний механізм, важелі та взаємодію з іншими головними, допоміжними й супутньою дією, відповідно до прояву конкретних економічних законів реалізує свій вплив на залагодження протиріч і встановлення рівноваги відносин на ринку

сільськогосподарської продукції. Автор доводить доцільність стимулювання інноваційної функції ринку сільськогосподарської продукції на стадії виробництва.

У книзі наводяться результати ґрунтовного аналізу й оцінки стану функціонування окремих сегментів ринку. Автор критично оцінює наявність посередників на ринку сільськогосподарської продукції за умов відсутності нормативно-правової бази, чіткого визначення їх функціонування. Як правило, неконтрольована їхня діяльність зумовлює збільшення тривалості життєвого циклу товару на ринку, що спричиняє нерівномірність його розподілу в часі та в розрізі регіонів і призводить до зростання ціни.

Акцентується увага на тому, що між виробниками, навіть на рівні окремого регіону, немає прийнятної узгодженості на предмет пропорційності та збалансованості виробництва окремих видів продукції, й вони не керуються принципами соціальної справедливості, а здебільшого ризиковими рішеннями, спрямованими на одержання зиску. За фактом мотивом обсягів виробництва продукції сільського господарства для виробників є минулорічний рівень пропозиції на ринку. На переконання автора, це є причиною перекосів у структурі виробництва і, відповідно, наявний асортимент продукції не завжди відповідає запитам споживачів у часі й просторі, що спричиняє надвиробництво одних і дефіцит інших товарів.

У монографії широко застосовані математичні методи. Використання нелінійних залежностей між обсягами виробництва, ціною реалізації та рівнем інфляції в країні дало змогу виявити наявність майже ідеальної реакції цін на основні види товарів на ринку сільськогосподарської продукції на зміну курсу долара. Автором встановлено, що в ході провадження новацій має місце низка чинників негативного впливу на суспільні відносини. Також доведено, що використання інноваційної технології має ґрунтуватися на узгодженій взаємодії застосовуваних ресурсів з обов'язковим дотриманням рівня агротехнічних, екологічних й економічних вимог. Доцільність запровадження інноваційно-технологічних розробок має обґрунтовуватися працевлаштуванням вивіль-

неного із сільського господарства населення та участю великих підприємств у розвитку соціальної сфери села. На думку автора, за інших умов новація не може виступати критерієм, чинником обґрунтування і бути достатньою підставою для широкого впровадження інноваційної технології.

У монографії математично обґрунтовано, що на ринку в кожний окремий миттєвий стан під дією сукупності чинників позитивного й негативного впливу встановлюється збалансована узгодженість між обсягами виробництва і потребою споживачів. За умов зміни лише одного з чинників підбурюється та постає новий миттєвий стан і нове співвідношення між елементами ринкового механізму. Це доводить, що на ринку сільськогосподарської продукції у сегментах реалізації й споживача може спостерігатися регульована еластичність попиту та пропозиції.

Не можна не погодитися з автором, що стимулювання інноваційної функції ринку сільськогосподарської продукції й адаптація аграрних підприємств до вимог євроінтеграції має відбуватися за умов сприяння аграрної політики України з напрямів: дотримання міжнародних стандартів на продукцію, удосконалення цінової політики, доведення відповідності структури експорту до попиту країн ЄС, фінансової державної підтримки товаровиробників, створення ринкової інфраструктури, підприємств сільськогосподарської кооперації та наближення економіко-соціальних відносин до європейських стандартів.

На переконання автора, на ринку сільськогосподарської продукції домогтися злагодженого управління й узгодження всіх робіт та операцій як єдиного цілісного виробничого господарського процесу за мінімальних затрат трудових і матеріальних ресурсів можна за допомогою використання логістичного механізму. Логістичні рішення розглядаються у контексті забезпечення безперервності виконання виробничих процесів, спрямованих на зростання ефективності діяльності підприємств.

Характерною особливістю рецензованої роботи є системний підхід автора до розгляду кожного питання. Так, ризик пропонується розглядати як дію суб'єкта на основі ус-

відомленого прийняття рішення в ситуації невизначеності, в умовах якої з певних причин може відбутися загроза недосягнення мети або втрати результату. Соціологічні дослідження, проведені автором, показують, що ризики проявляються у життєвому циклі товару на всьому шляху його просування від виробника до споживача. І загальний ризик для споживача позначається як нелінійний функціонал та віддзеркалює їх сукупність кожного із сегментів.

Важливим у роботі є обґрунтування доцільності диверсифікації оптового ринку сільськогосподарської продукції через закупівлю її власними силами у період високої пропозиції та продажів продукції у час нестачі. Цим самим забезпечуватиметься урівноваження ціни у першому випадку – на користь виробників, у другому – споживачів. Запропонований проект будівництва цеху з переробки картоплі на крохмаль дасть можливість інтеграції торговельної й переробної структури оптового ринку в постачальницько-сировинну галузь сільського господарства.

Акцентується також увага на необхідності поліпшення стану інформаційного забезпечення сільськогосподарських виробників і населення України. Особливої актуальності набуває процес інформаційності для аграрних підприємств, які є базовими у формуванні ринку сільськогосподарської продукції та беруть безпосередню участь у всіх етапах виробництва, розподілу, обміну і споживання. Саме аграрні підприємства, що формують сегменти виробництва й продукту в загальній структурі ринку сільськогосподарської продукції, є спонукальними і первинними елементами продукування ланцюга товароруху, що беззаперечно мотивує створення єдиного інформаційного простору та запропонованої моделі проекту „Інформаційного центру”.

Монографії притаманні широкий спектр і глибина дослідження проблеми формування й функціонування ринку сільськогосподарської продукції. Наукове дослідження характеризується наявністю елементів новизни та його результати мають як теоретичне значення для науки, так і практичне застосування. До переваг книги слід віднести її виважену структуру, наявність великої кіль-

кості логічно побудованих схем, діаграм, таблиць, які допомагають розкрити теоретично-прикладну сутність досліджуваної проблеми.

Разом із тим поодинокі положення роботи мають дискусійний, а окремі виклади – описовий характер і не завжди достатньо аргументовані. У параграфі „Еволюція ринку сільськогосподарської продукції” значна увага приділена теорії ринку та недостатньо досліджено сукупний попит і пропозицію на ньому. Вважаємо, що в роботі доцільно було б глибше висвітлити механізм адаптації й державного регулювання ринку сільськогосподарської продукції у зв’язку зі вступом України до ЄС.

У цілому, позитивно оцінюючи рецензовану монографію, слід зазначити, що це є видання, де зроблено спробу ґрунтовно та всебічно розкрити теоретичну сутність явищ і процесів, притаманних формуванню й функціонуванню ринку сільськогосподарської продукції, та дати оцінку спектру взаємовідносин, що проявляються на всьому шляху руху продукції, у тому числі в окремих сегментах: виробництва, продукту, реалізації й споживача. Вона є цілісною, оригінальною роботою і може бути корисною у використанні науковими працівниками, спеціалістами економічних служб та АПК, викладачами, аспірантами і студентами ВНЗ економічного профілю.

***М.Й. МАЛІК, доктор економічних наук, професор, академік НААН,
завідувач відділу розвитку підприємництва і кооперації***

* * *

Новини АПК

Українські аграрії одержать 550 млн грн державної допомоги

Верховна Рада України схвалила зміни до Державного бюджету України на 2015 рік щодо фінансування бюджетних програм у галузі сільського господарства за рахунок коштів загального фонду.

Зокрема, на заходи зі здешевлення кредитів в аграрному комплексі передбачено 300 млн грн, 250 млн грн направлять на державну підтримку галузі тваринництва.

В цілому Міністерству аграрної політики та продовольства України передбачено видатки обсягом 3 099 млн грн, з яких кошти загального фонду становлять 1 139 млн грн, спеціального — 1 960 млн грн.

Прес-служба Мінагрополітики України